

Avukatlık Mesleğinin Korunmasına Dair Avrupa Konseyi Taslak Sözleşmesi Hakkında Bilgi Notu

10.02.2025

Avrupa Konseyi (“AK”), avukatlık mesleğinin korunmasına yönelik bir taslak sözleşme hazırladı. Taslak, 30 Ocak 2025 tarihli Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi (“AKPM”) toplantısında görüşülerek oylandı ve kabul edildi.

Avukatların bağımsızlığını ve mesleki haklarını güvence altına almayı amaçlayan taslak sözleşmeye dair bugüne kadar tamamlanan ve bundan sonra gelecek adımları, taslak sözleşmede öne çıkan hususları bu bilgi notunda derledik.

Taslak sözleşmenin tam metnine [AK web sitesinden](#), taslak sözleşmeye dair 30 Ocak 2025 tarihli AKPM görüşüne [AKPM web sitesinden](#), taslağın Avukat Hakları Grubu Ankara tarafından yapılan resmi olmayan Türkçe çevirisine [buradan](#) ulaşılabilir.

AKPM raportörü Vladimir Vardanyan, AKPM toplantısında taslak sözleşmeyi şöyle sundu:

“Hukukun üstünlüğünü korumada ve adaletin sağlanmasında kilit rol oynayan avukatlar, giderek daha fazla taciz, gözdağı ve hatta bazen şiddetin hedefi haline geliyor. Alexei Navalny'nin avukatları Ekim 2023'te aşırılıkçı örgüte katılma suçlamasıyla tutuklanıp göstermelik bir yargılama sonucunda beş buçuk yıl hapis cezasına çarptırıldı. Önde gelen Belaruslu avukat Maxim Znak, cumhurbaşkanlığı seçim sonuçlarına itiraz ettiği için Eylül 2021'de 10 yıl hapse mahkûm edildi. 2016'daki darbe girişiminin ardından Türkiye'de 1.700'den fazla avukat, terörle ilgili belirsiz suçlamalarla yargılandı. Birçoğu, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın siyasi rakiplerini savundukları için yargılanmıştır ve bu durum, Avrupa'da ciddi insan hakları endişelerine yol açmaya devam etmektedir. Birleşik Krallık ve Almanya'da ise yüksek profilli veya siyasi hassasiyeti olan davalarda görev alan avukatlar, güvenliklerine yönelik tehditlerle karşı karşıya kaldı.”

Amaç:

Avukatların bağımsız çalışabilmesi için ayrımcılığa, haksız engellere, müdahalelere, tehditlere, tacizlere veya sindirmeye maruz kalmamasını sağlamak, mesleği bu yönleri ile güçlendirmek.

Gerekçe:

Avukatların, mesleklerini icra ederken korunmaları için **bağlayıcı bir uluslararası sözleşmeye ihtiyaç** olması. (Mevcut durumda avukatların rolüne dair en çok atıfta bulunulan uluslararası metin, 1990 yılında kabul edilmiş olan Birleşmiş Milletler'in Havana Bildirgesi'dir. Ancak, bu bildirgenin bağlayıcılığı yoktur. Taslak sözleşme ise, kesinleşerek yürürlüğe girdikten sonra taraf olan ülkeler için bağlayıcı olacaktır.)

Tarihçe:

İlk çalışmalar Avrupa Barolar ve Hukuk Birlikleri Konseyi (CCBE) öncülüğünde 2016 yılında başladı. PACE de Avrupa Konseyi üye devletlerindeki insan hakları savunucularının durumu (Karar 1660, 1685, 1891, 2095, 2348 ve 2513) ve özellikle 2018 tarihli 2121 sayılı Tavsiye Kararı ile avukatlık mesleğine yönelik bir Avrupa Sözleşmesi hazırlanması çağrısında bulundu. Taslak, Avrupa Hukuki İş Birliği Komitesi (CDCJ) bünyesinde oluşturulan Avukatlık Mesleğinin Korunmasına Dair Uzmanlar Komitesi (CJ-AV) tarafından hazırlandı ve Kasım 2024'te CDCJ tarafından onaylanıp kabul edildi. Prosedüre uygun olarak, 30 Ocak'ta Strasbourg'daki AKPM'de görüşüldü, burada da [90 kabul oyuna karşılık, 6 çekimser ve 5 ret oyu](#) ile kabul edildi.

Sıradaki adımlar:

Sözleşmenin, 2025 Mayıs ayında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nde görüşülerek resmi olarak kabul edilmesi bekleniyor. (Yürürlüğe girebilmesi için en az 10 ülkenin imzalaması gerekiyor.)

Sözleşme, yürürlüğe girmesinin ardından, Avrupa Konseyi üyesi olmayan devletlerin katılımına da açık olacak.

Hazırlık Komitesi:

Taslak sözleşme, anglosakson (common law) ve Kıta Avrupası hukuku (civil law) gibi farklı hukuk sistemlerini ve mesleki düzenlemeleri kapsayacak şekilde Avrupa Konseyi üyesi ülkeleri temsil eden [15 uzmandan oluşan bir komite](#) tarafından hazırlandı. Komite'de Türkiye'yi, Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Daire Başkanı Halid Haki Barut temsil etti.

AKPM'nin taslak sözleşme üzerine 30 Ocak 2025 tarihli görüşleri:

Güçlü yönleri:

AKPM şunları güçlü yön olarak değerlendirdi:

- Taslak sözleşmenin; ulusal hukuk çerçevesinde yetkilendirilmiş avukatların yanı sıra; taslak sözleşme madde 5 (mesleği icra hakkı) ve madde 8 (disiplin) ile güvence altına alınan durumlara aykırı şekilde **avukatlık yetkisi iptal edilen, askıya alınan ya da avukat olması reddedilen kişilere de uygulanacak olması.** (bu kapsamda uygulanacak maddeler şunlar: madde 6- avukatların mesleki hakları, madde 7 ifade özgürlüğü ve madde 9- koruyucu önlemler)
- Taslak sözleşmenin Avrupa Birliği hukuku veya uluslararası anlaşmalar tarafından yetkilendirilmiş avukat ve **avukatlık lisansı olmasa dahi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Birleşmiş Milletler insan hakları organları ve benzeri mercilere karşı başvuruları temsil hakkı olan kişiler için de uygulanacak** olması. (Örneğin bu temsil yetkisine sahip STK temsilcileri ve akademisyenleri de kapsıyor olacak)
- Taslak sözleşmenin uygulanmasını izlemek için güçlü bir denetim mekanizması öngörmesi (Madde 10 - **GRAVO**). GRAVO'ya; taraf ülkelerin sözleşmeyi uygulama durumunu ülke ziyaretleri, anketler vb yoluyla izlemek, ülke raporları hazırlamak ve öneriler bildirmek gibi denetim sürecinin etkinliğini artıran araçlar sunulması.
- Avukatların meslek kuruluşlarının bağımsız ve özerk olarak faaliyet göstermesini sağlayacak hukuki standartların oluşturulması. (madde 4)

Zayıf yönleri:

AKPM şunları zayıf yön olarak değerlendirdi:

- Avukatlara yönelik gizli gözetim ve casus yazılımların (örneğin Pegasus) kullanımının engellenmesine dair özel hükümler bulunmaması.
- Şu anki haliyle tarafların imzası/onayı/katılımı sırasında bazı maddeleri dışarda tutmasının (*reservation*) mümkün olması, bunun sözleşmenin etkisini zayıflatabileceği. Bu zayıflığın giderilmesi için AKPM taslak sözleşmeye şu maddenin eklenmesini önerdi: "Bu Sözleşme'nin hükümlerinin hiçbirisi dışarda tutulamaz."

Taslak sözleşmede bazı öne çıkan maddeler:

- Hükümetlerin, avukatlık mesleğini ve meslek örgütlerinin düzenlenmesini doğrudan etkileyen yasa, usul veya idari kural değişiklikleri konusunda meslek kuruluşlarına zamanında ve etkili bir şekilde danışması. (madde 4)
- Avukatlık mesleğine kabul, mesleği sürdürme veya mesleğe yeniden kabul süreçlerinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadı tarafından yasaklanan herhangi bir nedene dayalı ayrımcılığa tabi olmaması. (madde 5)
- Avukatların, müvekkilleri veya müvekkillerinin davalarıyla özdeşleştirilerek olumsuz sonuçlara maruz kalmaması. (madde 6)
- Avukatlara yönelik disiplin cezalarının yalnızca yasayla belirlenen meslekî davranış standartlarına dayanması ve bu standartların İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'de yer alan hak ve özgürlüklerle uyumlu olması. (madde 8)
- Avukatların, kendilerine karşı yürütülen sivil, cezaî veya idarî bir soruşturma ya da süreç kapsamında yapılan aramalarda; meslekî faaliyetleri için kullandıkları belgelere veya ekipmanlara el konulması ya da kopyalanması sırasında bağımsız bir avukatın veya meslek kuruluşlarının bir temsilcisinin hazır bulunma hakkına sahip olması. (madde 9)
- Taraf devletlerce, kolluk kuvvetlerinin bilgisi dâhilinde olup kamuoyuna açıklanmamış veya avukatların kendilerinin bildirme imkânının bulunmadığı meslekî faaliyetleri nedeniyle saldırıya uğradıkları veya öldürüldükleri vakalar hakkında meslek kuruluşlarının gecikmeksizin bilgilendirilmesi. (madde 9)
- Taraf devletlerce, avukatların ve meslek örgütlerinin mesleklerini özgürce icra edebilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve herhangi bir saldırı durumunda etkin bir soruşturma yürütülmesi. (madde 9)
- Sözleşmeye uyumu denetlemek için "GRAVO" adlı bir uzmanlar grubu oluşturulması. Üyeleri, şeffaf bir süreçle ve yüksek ahlaki niteliklere sahip kişiler arasından seçilecek. Aynı ülkeden 2 üye olamayacak. En az sekiz üye ve en fazla on iki üyeden oluşacak. Üyeler dört yıl süreyle seçilecek. İlk sekiz üye, taslak sözleşmenin kesinleşerek yürürlüğe girmesinden sonraki bir yıl içinde seçilecek. (madde 10)